

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קצו

ערש"ק פרשת כי תצא ה'תשס"ח

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת כי תצא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קצו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

במצות שילוח הקן ומעקה כו' האמורות בפרשתנו מפרש רש"י כיצד מרמזת התורה את השכר הניתן עליהם; הסברה נפלאה בכמה דיוקים בפירושו זה. (ע"פ לקוטי שיחות חלק ט עמ' 133 ואילך)

יינה של תורה

ביאור מה שדיני הקידושין נלמדים ובאים כהמשך לדיני גירושין, הגם שהם הפכיים; ביאור ענין ה"גירושין" כביכול בין הקב"ה וכנסת ישראל, ממנו נשתלשל ענין הגירושין כפשוטו.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ט עמ' 143 ואילך)

חידושי סוגיות

בגדר אכילת פועל – יקדים ג' שיטות היאך ילפינן ד"כי תבוא בכרם גו"י" בפועל הכתוב מדבר / יחקור בגדר אכילת פועל אי הוי כשכר על העבודה שנעשתה או מתנה הנקנית ע"י עצם הטירחא או שהוא מתנה לפועל כמו מתנות כהונה וכיו"ב / יבאר דבזה איפליגו לענין היאך ידעינן דבפועל הכתוב מדבר.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לד עמ' 129 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע – אודות אופן ההתעסקות בעבודת החסידות ובדרכי'.

(אגרות קודש חלק ד עמ' תט)

מקרא אני דורש

שכר המצוות בפרשתנו

במצות שילוח הקן ומעקה כו' האמורות בפרשתנו מפרש רש"י כיצד מרמזת התורה את השכר הניתן עליהם; הסברה נפלאה בכמה דיוקים בפירושו זה

א. בפרשתנו (כב, ז) מצוה התורה על שילוח הקן, "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך", ומסיימת בשכר המצוה: "למען ייטב לך והארכת ימים". ופירש רש"י (שם), שבמצוה זו מדגישה התורה את שכרה בפרט, כיון שהיא "מצוה קלה שאין בה חסרון כיס", ולמדנו מזה "קל וחומר למתן שכרן של מצוות חמורות".

ובהמשך להדגשה זו על שכר המצוה, מפרש רש"י גם את המשך הפסוקים בענין זה. כי הנה, לאחר מצות שילוח הקן, ממשיכה התורה ומדברת על מצות מעקה – "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו" (שם, ח); ואחר כך על מצוות הקשורות בזריעה וחרישה: "לא תזרע כרמך כלאים... לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (שם, ט); ואחר כך על מצות כלאי בגדים: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (שם, יא).

ומפרש רש"י בסמיכות הדברים, וז"ל: "אם קיימת מצות שילוח הקן – סופך לבנות בית חדש, ותקיים מצות מעקה – שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים. לךך נסמכו פרשיות הללו" (שם, ח).

ב. והנה מקור דברי רש"י הוא במדרש תנחומא על אתר, וז"ל: "מצוה גוררת מצוה מנין? דכתיב 'כי יקרא קן צפור לפניך שלח תשלח... למען ייטב לך והארכת ימים'. אחריו מה כתיב? 'כי תבנה בית חדש' – תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקה. מה כתיב אחריו? 'לא תזרע כרמך כלאים' – תזכה לכרם ולזרוע שדה. מה כתיב אחריו? 'לא תחרוש בשור ובחמור' – תזכה לשורים וחמורים. מה כתיב אחריו? 'לא תלבש שעטנז' – תזכה לבגדים נאים מן צמר ולבגדים נאים מפשתים. מה כתיב אחריו? 'גדילים תעשה לך' – תזכה למצות ציצית. מה כתיב אחריו? 'כי יקח איש אשה' – תזכה לאשה ובנים".

יש לדייק בהשינויים ששינה רש"י מדברי התנחומא:

(א) בתנחומא הזכירו גם את זה שהאדם זוכה לשוורים וחמורים, על יסוד הכתוב "לא תחרוש בשור ובחמור" – ורש"י לא הביאו.

(ב) בתנחומא המשיכו את סמיכות הפסוקים גם על הכתוב דמצות ציצית ("תזכה למצות ציצית"), וגם על הכתוב דכי יקח אשה ("תזכה לאשה ובנים") – אך רש"י למד שהסמיכות מסתיימת במצות "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו", ואילו המשך הפסוקים כבר אינו בהאי ענינא.

יש לומר הביאור בזה – על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

זה שרש"י לא הביא שהאדם מתברך בשור וחמור – יש לומר, כי המציאות של שור וחמור טפלה היא ונכללת בברכת כרם ושדה, כי ענינם של שור וחמור הוא רק כשחורש עמהם וכו' [וראה שבת קיח, ב] שאמר רבי יוסי: "מימי לא קריתי לאשתי 'אשתי' ולשורי 'שורי' – אלא לאשתי 'ביתי' ולשורי 'שדי' וברש"י שם: "אשתי ביתי, שהיא עיקר כל הבית. ולשורי שדי, שהוא עיקר של שדה". והיינו, שרבי יוסי לא ראה במציאות ה"שור" ענין לעצמו, אלא רק כחלק מעבודת השדה. (וראה לקו"ש ח"ז ע' 176).

וזה שלא הכניס בסמיכות הפסוקים גם את הפסוק העוסק במצות ציצית [ובמילא גם המשך הענין ד"אשה ובנים"] – יש לבאר, כי רש"י למד שעיקר השכר הוא כפשוטו, "למען ייטב לך" בגשמיות; ולכן:

כל הפסוקים העוסקים בענינים ומעלות גשמיות מהווים המשך למצות שילוח הקן, שהאדם זוכה לכל הדברים הגשמיים בזכות המצוה [ורק שב"ב בית חדש" יש גם את הזכות דמצות מעקה בנוסף לשכר הגשמי של עצם הבית החדש];

אולם הפסוק העוסק במצות ציצית, הרי כיון שאין בזה תוספת שבח ומעלה בגשמיות, כי אין בגד העשוי מארבע כנפות (וחייב בציצית) יותר יפה ומשובח מאשר בגד העשוי משלוש כנפות (ופטור מציצית) – [ויתירה מזו: הרי השבח דבגדים נאים נלמד כבר מהפסוק הקודם, שבו מדובר על "צמר ופשתים"] – על כרחך שאינו שייך (בדרך הפשט) לסמיכות הכתובים שענינה (בעיקר) שכר מצוה בגשמיות.

לקראת שבת

ז

ג. אמנם מה שצריך ביאור הוא, למה דוקא בנוגע לבית חדש הזכיר רש"י בנוסף לשכר הגשמי גם "ותזכה למצות מעקה שמצוה גוררת מצוה", ואילו בנוגע להמשך הפסוקים הזכיר רש"י רק את השכר הגשמי, "ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים", ולא הזכיר גם את זכות המצוות שבהם – "ותקיים מצות לא תזרע כרמך כלאים, לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, לא תלבש שעטנז"!

ויש לומר בזה:

א) בפשטות – שילוח האם היא מצות עשה וגוררת אחריה מצות עשה, מה שאין כן הציויים שלאחרי זה הם לא תעשה. [ולפי זה יובן גם זה שבתנחומא הזכיר רק מצות ציצית שהיא מצות עשה].

ב) ובעומק יותר (אליבא דרש"י): בדרך הפשט, קיום מצוה אחת גורר אחריו רק מצוה כזו שהיא דומה למצוה הראשונה. ולכן מצות שילוח הקן גוררת אחריה דוקא מצות מעקה, כי מצוות אלו דומות זו לזו, ובשני פרטים:

ראשית כל, אדם מחוייב במעקה כשבונה בית לעצמו דוקא, כשם שאדם חייב בשילוח הקן רק כשלוך את הבנים לעצמו ("ואת הבנים תקח לך").

ועוד זאת: הטעם לעשיית מעקה הוא כדי להיזהר מאכזריות ("ולא תשים דמים בביתך"), וכן בשילוח הקן מתבטא (בדרך הפשט) שלילת האכזריות, שלא לקחת האם בעודה על בניה.

אולם אין שום דמיון בין המצוה של שילוח הקן לזריעת כלאים, חרישה עם בהמות מסוגים שונים או לבישת שעטנז. שכן הן אינן נוגעות דוקא לאדם העוסק ברכוש שלו, וכן הן אינן קשורות למניעת אכזריות. ולכן רש"י אומר שמצות שילוח הקן גוררת אחריה (רק) את השכר הגשמי של רכישת הענינים הללו, ולא אומר שהיא גוררת גם את קיום המצוות הללו.

יינה של תורה

”האשה שהלך בעלה למדינת הים”

ביאור מה שדיני הקידושין נלמדים ובאים כהמשך לדיני גירושין, הגם שהם הפכיים; ביאור ענין ה”גירושין” כביכול בין הקב”ה וכנסת ישראל, ממנו נשתלשל ענין הגירושין כפשוטו

א. ”כי יקח איש אשה ובעלה והי’ אם לא תמצא חן בעיניו . . . וכתב לה ספר כריתות ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר” (פרשתנו כד, א ואילך).

והנה, מצינו דבר פלא, אשר דוקא פסוקים אלו, דקאי בפרשת גירושין, הם המקור לדיני קידושין. וכמבואר בגמ’ (ריש מס’ קידושין) שהדינים בהם ”האשה נקנית בשלשה דרכים בכסף בשטר ובביאה” – נלמדים מפסוקים אלו: כסף נלמד מהפס’ ”כי יקח איש אשה” (ד”גמר קיחה קיחה משדה עפרון”), ביאה מ”ובעלה”, ושטר מ”ויצאה והיתה” ד”מקיש הוי’ ליציאה מה יציאה בשטר אף הוי’ נמי בשטר” (ראה שם ד, ב, ה, א).

וצ”ב בזה, דמדוע אכן ילפינן את דיני קידושין מפרשת גירושין – והלוא מדובר בשני הפכיים?

ועוד צריך ביאור:

בסידור המשניות בש”ס הקדים רבינו הקדוש את מס’ גיטין קודם למס’ קידושין. וכתב בפיה”מ לרמב”ם, שהוא ”ע”ד הכתוב שהקדים גירושין קודם נשואין”, והיינו הפסוק:

לקראת שבת

ט

“ויצאה והיתה לאיש אחר” שהקדים “יציאה” ל”הוי”.

אבל, לכאורה יש להקשות ע”ז (ראה בעב”ץ) – שהרי בתחילת פרשת גירושין מקדים הפסוק את ענין הקידושין: “כי יקח איש אשה ובעלה”. וכמובן גם בפשטות הענינים, שהגירושין יכולים לבא רק לאחר שיש קידושין.

ב. ויובן בהקדם מה שמס’ גיטין מתחילה בדין: “המביא גט ממדינת הים וכו”:

דהנה, במסכת גיטין ישנו ריבוי של דינים בנוגע לגט – כתיבתו וחתמתו, מסירת הגט וכו’. כמורכך ישנם דינים בנוגע לעצם ענין הגירושין – באיזה מקרים אפשר בכלל לתת גט. ורק לאחר מכן, באים דיני שליחות הגט שאינם שייכים בכל גט, אלא רק במקרים מסויימים. ובדיני שליחות גופא, הדין של “המביא גט ממדינת הים” קאי במקרה לא שכיח (דהרי בדרך כלל נמצא הבעל באותו מקום, או עכ”פ בקירוב מקום לאשה);

וא”כ, ה’ לרבינו הקדוש להתחיל בדין כללי, שנוגע לעצם ענין הגט או הגירושין – אבל לא (א) בדין פרטי, (ב) בתוך דיני שליחות הגט, ו(ג) דבר שאינו בלתי מצוי?

ג. והביאור בזה:

ענינם של איש ואשה למטה בכל פרטיהם, הרי הם בדוגמת השי”ת וכנסת ישראל שנקראו איש ואשה (וכידוע, שכל שיר השירים מיוסד על ענין זה). ואדרבה, מענינם של איש ואשה למעלה, השי”ת וכנסת ישראל, מזה נשתלשל להיות איש ואשה למטה.

ומובן, שעד”ז הוא בנוגע לקידושין וגירושין – דענינם כפי שהם באיש ואשה למטה משתלשל מענינם למעלה. דהנה, בשעת מתן תורה ה’ ה”קידושין” של כנסת ישראל עם הקב”ה (כדאיתא במדרשי רז”ל – ראה במדב”ר פי”ב, ח; תענית כו, ב). ואילו זמן הגלות הוא ה”גירושין” של כנסת ישראל מהקב”ה, כדאיתא בגמ’ (סנהדרין קה, ב) “תשובה נצחת השיבה כנסת ישראל לנביא כו’ אשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום”.

אלא, שצריך ביאור בזה:

דהנה, כשם שכללות ענינם של איש ואשה ישנו למעלה, כן הוא גם בנוגע לכל פרטי הדינים וההלכות שבזה. ובנתינת הגט ישנו דין (טושו”ע אה”ע סקל”ט) שהגט צריך לצאת ולהתנתק מרשות הבעל ולהגיע לרשות האשה. וא”כ, גבי השי”ת, שהוא נמצא בכל מקום – כיצד שייך שה”גט” יצא מרשותו? וא”כ מה “תשובה נצחת” יש כאן – היאך נעשו ה”גירושין” שבין השי”ת לבני ישראל?!

[ותיירה מזו: הדין הוא, שאין מספיק מה שיצא הגט מרשותו לרשותה, אלא צריך שתהיה הנתינה באופן שלא יוכל הבעל לנתקו ולהביאו אצלו (גיטין עח, ב. טושו”ע שם סקל”ח).
ודבר זה הרי אינו שייך למעלה].

לקראת שבת

ובכדי לבאר ענין זה, התחיל רבינו הקדוש את מסכת גיטין דווקא בדין זה: "המביא גט ממדינת הים" – שבוז מבוואר כיצד תיתכן נתינת הגט כביכול ע"י השי"ת, כדלקמן.

ד. ביאור הענין:

"מדינת הים" היא בריחוק מ"ארץ ישראל"; והנה, "ארץ ישראל" ובני ישראל נקראו "ארץ חפץ", ככתוב (מלאכי ג, יב): "כי תהיו אתם ארץ חפץ" (וכמבואר במפרשים שהכוונה בזה היא גם לא"י וגם לבני"י). וענינה של "ארץ חפץ" הוא כדאיתא במדרש (ב"ר פ"ה, ח): "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה". וזהו ענינו של כל יהודי, שבטבע נשמתו רוצה הוא לקיים תורה ומצוות (ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב).

אמנם, ישנו מצב שיהודי מתרחק מ"ארץ חפץ", שלא נרגש בו הרצון לקיים תורה ומצוות. ועד כדי כך, שהתרחק ל"מדינת הים" – שרומז על ריחוק למקום כזה שאי אפשר לחזור משם בנקל, ע"י הליכה ברגל או רכיבה ע"ג בעל-חי, כי אם רק ע"י אני". וברוחניות הענינים היינו, שיהודי התרחק לגמרי מהרצון לקיים תורה ומצוות.

וכאשר יהודי מתרחק מקיום התומ"צ, הרי זה גורם גם להשי"ת להתרחק למדינת הים", וכמאמר רז"ל (סנהדרין קד, א): "היתה כאלמנה – כאשר שהלך בעלה למדינת הים"; וא"כ, מכיון שהשי"ת אינו נמצא בגלוי למטה – הרי זה נחשב כביכול לרשות אחרת, ששם אין הוא נמצא. ובמילא, שייך בזה נתינת גט שצ"ל לרשות אחרת, ובאופן שזה יצא והתנתק לגמרי כביכול מרשותו של השי"ת.

וזהו כוונת רבינו הקדוש שהתחיל את המסכת בדין זה "המביא גט ממדינת הים" (למרות שהוא דין פרטי וכו' (כנ"ל)) – משום שדוקא במקרה כזה ד"מדינת הים" מבוואר כיצד התאפשר כל ענין הגירושין למעלה (שמזה משתלשל גם ענין הגירושין בין איש לאשה למטה (כנ"ל)).

ה. והנה, מכיון שהשי"ת התרחק למדינת הים" (ולכן התאפשרה נתינת הגט) – אזי אפשר לחשוב שהגלות היא ענין אמיתי, והשי"ת אכן התרחק מעם ישראל; הנה ע"ז איתא בגמ' (סו) "אמר רב יהודה אמר רב כאלמנה ולא אלמנה ממש, אלא כאשר שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אלי".

והיינו, שלמרות שישנו ענין של גירושין ונתינת הגט – הרי זה (לא בשביל ענין הגירושין עצמם, אלא) בשביל העלי' שתבוא עי"ז. דע"י שישראל עושים תשובה הנה "מיד הן נגאלין" (כפס"ד הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה), ושוב יהיו ה"קידושין" שבין השי"ת וכנסת ישראל.

ונמצא, שכל ענין הגלות והגירושין הוא רק בחיצוניות – אבל בפנימיות (הנה גם בזמן הגלות ממש) התכלית היא לפעול את הקידושין דלעת"ל, "דעתו לחזור".

לקראת שבת

יא

ולפי זה מובן: (א) מה שהתורה הכניסה את דיני קידושין בתוך פרשת גירושין – לרמז שענין הגירושין בפנימיות הוא (בשביל) ענין הקידושין; ו(ב) זהו מה שרבינו הקדוש הקדים את מס' גירושין למס' קידושין, מצד שהכתוב "הקדים גירושין קודם נשואין" (כ"ל מפיה"מ) – להורות שכל ענין הגירושין והגלות הוא (לא ענין לכשעצמם, אלא) רק בכדי שאח"כ יבואו הקידושין והגאולה.

הידושי סוגיות

בגדר אכילת פועל

יקדים ג' שיטות היאך ילפינן ד"כי תבוא בכרם גו" בפועל הכתוב מדבר / יחקור בגדר אכילת פועל אי הוי כשכר על העבודה שנעשתה או מתנה הנקנית ע"י עצם הטירחא או שהוא מתנה לפועל כמו מתנות כהונה וכיו"ב / יבאר דבזה איפליגו לענין היאך ידעינן דבפועל הכתוב מדבר

א.

יקדים ג' שיטות היאך ילפינן ד"כי תבוא בכרם גו" בפועל הכתוב מדבר

בפירוש הפסוק (פרשתנו כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן", אמרו בש"ס (ב"מ פז, ב) "בפועל הכתוב מדבר".

היסוד לפירוש זה מצינו בזה שלש דעות:

(א) בבבלי (ב"מ פז, ב) נלמד הדבר מגז"ש – "נאמר כאן ביאה ונאמר להלן (פרשתנו כד, טו) לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר".

(ב) בירושלמי (מעשרות פ"ב ה"ד) נלמד מהמשך הכתוב – "כתיב כי תבא בכרם רעך יכול בשאר כל אדם הכתוב מדבר ת"ל ואל כליך לא תתן אבל נותן את לכליו של חבירך ואי

לקראת שבת

יג

זה זה, זה הפועל¹. ועד"ז בכתוב שלאח"ז (כג, כו) "כי תבא בקמת רעך – יכול בשאר כל אדם הכתוב מדבר ת"ל וחרמש לא תניף על קמת רעך את שיש לו רשות להניף ואי זה זה, זה הפועל².

ג) הרמב"ם (הלכות שכירות רפ"ב) כתב שמכתוב זה עצמו מוכרח הוא – "כי תבוא בכרם רעך וגו' וכתוב כי תבא בקמת רעך, מפי השמועה למדו שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר וכי אילו לא שכרו מי התיר לו שיבא בכרם רעהו (ומי התיר לו לבא) בקמה שלו שלא מדעתו, אלא כך הוא אומר כי תבא לרשות בעלים לעבודה – תאכל³."

ויש לומר, שגם רש"י בפירושו על התורה נקט כהרמב"ם, שכתב: "כי תבא בכרם רעך – בפועל הכתוב מדבר", וכן בכתוב שלאחריו "כי תבא בקמת רעך – אף זה בפועל הכתוב מדבר".

דמזה שרש"י (א) לא העתיק מהכתוב אלא רק התיבות "כי תבא בכרם רעך" (וכן רק "כי תבא בקמת רעך"), ולא המשך הכתוב (ואפילו לא רמזו ב"וגו'"), וכן (ב) לא הזכיר כלל הגז"ש מהנאמר להלן "לא תבא עליו השמש" – מוכח, שלדעת רש"י יודעים ש"בפועל הכתוב מדבר" מהתיבות "כי תבא בכרם רעך" עצמן (וכן מ"כי תבא בקמת רעך").

והטעם מובן בפשטות, כמ"ש הרמב"ם – דכיון שהמדובר בכרם רעהו ובקמת רעהו – "מי התיר לו שיבא" בלי רשות הבעלים? ועכצ"ל⁴ ש"בפועל הכתוב מדבר".

דמשמע להרמב"ם מתרי טעמי דהגז"ש בגמ' לאו גז"ש גמורה היא. ע"ש. וצ"ע.

4) ראה ב"מ (צב, א) פרש"י ד"ה ת"ק לית לי' ותוד"ה איבעית שם, דהלשון "פועל" שולל דעת איסי בן יהודה שם, דמפרש הכתוב "כביאת כל אדם הכתוב מדבר" (ולפי פ"י ר"א בגמ' ב"עושין בסעודתם דעברו ואלכו") – גם הנכנס בלי רשות בעלים. ולהעיר משו"ע אדה"ז חלק חו"מ (ה"ו) הלכות שאלה ושכירות כו' סכ"ב "כי תבא בכרם רעך כו' ובפועל העובד בכרם הכתוב מדבר כו' ולא בשאר כל אדם וכן כי תבוא בקמת רעך גו' בפועל הכתוב מדבר ולא בשאר כל אדם". אבל בפ"י הר"ח בשטמ"ק ב"מ שם צב, א ד"ה איבעית, רא"ש שם, מפרשים דעת הת"ק במשנה "הרי אוכל פועל כו'" כאיסי בן יהודה, ולא כרש"י ותוס' שם. ובכמה מפרשי הספרי (ראה ספרי דבי רב ועוד כאן) מפרשים דברי הספרי כדעת איסי בן יהודה. וראה בחיי ואמרי שפר כאן. ואכ"מ.

1) ולכאורה יל"פ שזוהי כוונת הספרי כאן, "כי תבא בכרם רעך יכול לעולם ת"ל ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעה"ב", דכוונתו ב"יכול לעולם" היינו (כולל) בכל אדם, ת"ל ואל כליך לא תתן כו" – שהמדובר בפועל^א. אבל במפרשי הספרי לא פירשו כן.

2) ראה דרשות הספרי עה"פ ובמפרשים. וגם שם שקו"ט ע"ד הנ"ל בהערה 1. ואכ"מ.

3) בספרי דבי רב לספרי (שם כג, כו) האריך

א) גם ברא"ם לפרש"י כאן מביא דלמדין שבפועל הכתוב מדבר מדרשת הספרי (ראה שפ"ח. משכיל לדוד. ועוד). אבל מפרש בספרי כתוכן פרש"י שלאח"ז, דהיינו פועל בבציר, לאפוקי פועל בעדור ובקשקוש. אבל ראה אמרי שפר ועוד לפרש"י כאן, דהספרי בא ללמוד רק שלא דברה תורה אלא בשעת בציר כו', והלימוד דבפועל הכתוב מדבר הוא מגז"ש בבגמ'. וראה בארוכה במפרשי הספרי.

לקראת שבת

ב.

יחקור בנדרר אכילת פועל אי הוי כשכר על העבודה שנעשתה או מתנה הנקנית ע"י עצם המירחא או שהוא מתנה לפועל כמו מתנות כהונה וכיו"ב

ויש לומר, שהחילוק בין שלש דעות אלו אינו רק במקור הפירוש אלא גם בתוכן – שהם ג' אופנים בהגדרת הדין דאכילת פועל בשעת מלאכתו, שיש לבארו בכמה אופנים (ובלשון הצפע"נ בכמה ענינים⁵: מצד הנפעל, הפעולה, או הפועל):

(א) אכילת הפועל היא כעין שכר על המלאכה (הנפעל) שעושה עבור הבעה"ב, שנוסף על שכרו שמשלם לו הבעה"ב עבור מלאכתו, הוא גם אוכל מהפירות כו' שעובד בהם.

(ב) אכילת הפועל אינה עבור המלאכה והתועלת שגורם לבעה"ב, אלא שעבודתו של הפועל, שטורח ומתייגע במלאכת רעהו, נותנת לו זכות לאכול (בשעת מעשה) מפירותיו כו'.

(ג) אכילתו אינה בגדר שכר כלל – לא על החפצא דהמלאכה ולא על עבודת הגברא – אלא הוא דין בפני עצמו, דכיון שיש עליו שם "פועל", זיכתו התורה לאכול מן הפירות כו' שפועל בהם.

מהנפק"מ בין אופנים אלו י"ל, שהוא נ"ד האיבעי' בגמ' (ב"מ צב, א) "פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל", דפרש"י שם: "משלו הוא אוכל – תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה, או משל שמים במתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים".

לאופן הא' הנ"ל, שאכילת הפועל היא מחמת המלאכה שעושה עבור הבעה"ב – י"ל ד"משלו הוא אוכל", שזכות זו היא (בל' רש"י כנ"ל) "תוספת שכר" עבור מלאכתו, והיינו שהוא באותו הסוג של עיקר שכרו (שהוא תשלום עבור מלאכתו), אלא שהיא "תוספת שכר... שהוסיפה לו תורה".

לאופן הג' הנ"ל – שזהו דין מצד עצם שם ותואר "פועל" (ולא מצד המלאכה שעושה) – ה"ז כהצד ד"משל שמים הוא אוכל", דכשם שהתורה זיכתה לעניים מתנות שונות בפרי האדמה, כך זכי ל' רחמנא ל"פועל" לאכול מפירות האדמה שפועל בה.

ולאופן הב', שזהו מצד עבודתו וטירחת הפועל – יש מקום לשני צדדי האיבעיא: יתכן לומר "משלו הוא אוכל", שזהו חלק משכרו, דכשם שמגיע לו (עיקר) שכרו על מלאכתו שנעשית עבור הבעה"ב, כך מגיע לו "תוספת שכר" על עבודתו וטירחתו⁶; ואפשר לומר,

5) ראה מפענח צפונות פי"ב. וש"נ.

דומה לשכר עבור עצם המלאכה) אולי יש ליישב קושיית החכמת שלמה בגליון השו"ע חו"מ סשל"ז סי"ב.

6) אבל לא עבור המלאכה עצמה כגוף השכירות. – ולפי אופן זה בפ"י "משלו הוא אוכל" (דאינו

שאינו בגדר "שכר" כ"א רק "מתנת גמילות חסדים", אלא שמתנה זו ניתנה לו רק מחמת עבודתו וטירחתו, ע"ד אי לאו דעביד נייחא לנפשי' לא יהיב לי מתנתא⁷.

ג.

יבאר דבזה איפליגו לענין היאך ידעינן דכפועל הכתוב מדבר

וזוהו החילוק בין שלשת המקורות לפירוש "כפועל הכתוב מדבר"

(א) דרשת הירושלמי שנלמד מסיפא דקרא "ואל כליך לא תתן, אבל נותן את לכליו של חבירך . . . זה הפועל", (ב) הגז"ש שבבבלי מה"נאמר להלן לא תבא עליו השמש", (ג) הלימוד מהתיבות "כי תבא בכרם רעך" עצמן – "כי אילו לא שכרו מי התיר לו שיבא בכרם רעהו" –

דיש לומר, שתוכן החילוק בין הלימודים הנ"ל, תלוי בתוכן הענין המדובר במקום הנלמד:

להירושלמי שלמדין זה ממ"ש "ואל כליך לא תתן – אבל נותן את לכליו של חבירך", שמדובר בגוף המלאכה שעושה לבעה"ב – י"ל דס"ל ד"משלו הוא אוכל", ואכילת הפועל היא כעין "תוספת שכר . . . שהוסיפה לו תורה" עבור מלאכתו;

לש"ס דילן, שהלימוד הוא מהגז"ש ד"לא תבא עליו השמש", הנאמר גבי הדין ד"ביומו תתן שכרו" – הרי זה דין מצד הגברא העובד, וכהמשך הכתוב (ד"ביומו תתן שכרו") "ואליו הוא נושא את נפשו – אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באילן" (פרש"י פרשתנו עה"פ), והיינו שהדין ד"ביומו תתן שכרו" אינו (כ"כ) מצד גוף המלאכה שעושה לבעה"ב, כ"א מצד מסירת נפשו של הפועל עלי', ועד"ז בנדוד"ד, דין אכילת הפועל, שהוא מצד טירחתו ועבודתו של הפועל

[ולכן איבעי' לי' בגמ' אי אכילת פועל⁸ "משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל", וכנ"ל שלאופן זה יש מקום לשני צדדים אלו⁹];

דאף ד"באגרי" אכיל" מ"מ פטור כהבעה"ב; או דקמ"ל, דהוא לא כהקס"ד דהוי' לי' כמקח זובני', כ"א דמשל שמים אוכל. ופשיטא לפי' התוס' ב"משל שמים" (הובא בהערה 11) דלא שייך לומר דהוה לי' כמקח.

ולהעיר מתולדות אדם לספרי (כג, כה), דמפרש הדרשה "רעך ולא של הקדש" (שבהמשך הדרשות בגמ' שם) דס"ל דמשל שמים הוא אוכל.

(9) להעיר מב"מ שם (צב, א), דהגמ' רצה לתלות מחלוקת ר"א חסמא וחכמים אם פועל אוכל יותר על שכרו, ב"אם משלו הוא אוכל או משל שמים

(7) ראה גיטין נ, ב. ב"ב קנו, רע"א. וראה גם מגילה כו, ב. ב"מ טז, א.

(8) ראה בהמשך הדרשות בגמ' שם (פז, ב) "כנפשך כנפש של בעה"ב כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור (מן המעשר) אף נפשו של פועל אוכל ופטור". ופרש"י שם "כנפשך – כאילו הן שלך. אף פועל אוכל ופטור – ולא אמרינן הואיל דבאגרי' אכיל על כרחו של בעה"ב הוי' לי' כמקח כו' כיון דזובני' אחשבי". ומשמע דמשלו הוא אוכל.

וי"ל בכ' אופנים, דהדרשא ד"כנפשך" קמ"ל

לקראת שבת

ולהרמב"ם¹⁰ ופרש"י על התורה, שמהתיבות "כי תבא בכרם רעך" עצמן למדים ש"בפועל הכתוב מדבר" – הרי זכות¹¹ האכילה של הפועל היא מצד עצם שם ותואר "פועל"¹², שחל עליו מיד כששכרו ובא¹³ לכרם רעהו¹⁴.

12) כן יש לפרש בדרך ההלכה שבפרש"י, דדברי רש"י "בפועל הכתוב מדבר" אינם רק לשלול דעת איסי בן יהודה "כביאת כל אדם הכתוב מדבר" (כבאמרי שפר כאן) – אלא שזכות האכילה היא מצד עצם שם "פועל", ככפנים.

13) אף שפשוט שאינו אוכל לפני התחלת המלאכה. ולהעיר מתוד"ה תבואת ב"מ פח, סע"א מתי מתחיל מקחו של הפועל, אם משעה שעושה מלאכתו או כשאוכל. ואכ"מ.

14) עפ"ז יש לבאר ג"כ המשך פירוש רש"י בענין זה:

א) על "ואל כליך לא תתן" פרש"י "מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אבל אם בא לעדור ולקשקש אינו אוכל" – דמזה שמדייק "מכאן שלא דברה כו" משמע, שבא לשלול פירוש אחר ולחדש איזה דבר.

וע"פ הנ"ל מובן, כי כיון שלפרש"י זכות אכילת הפועל באה מצד עצם שם פועל ("בפועל הכתוב מדבר"), יש מקום לומר שכן הוא בכל פועל, אלא שמהוספת הכתוב "ואל כליך לא תתן" (דלכאורה מיותרים תיבות אלו – דמהיכא קס"ד שהותר לו) למדין שמדובר בפועל מיוחד – "מכאן שלא דברה כו" אלא בשעת הבציר כו".

ב) "כנפשך" פרש"י "כמה שתדעה" (אף שבגמ' (ב"מ פז, סע"ב. שם צב, א. וראה גם ספרי עה"פ כאן) מצינו עוד פירושים בתיבה זול) – דכיון ש(לדעת רש"י) אוכל מצד עצם שם "פועל", אין הגבלה באכילתו, וכל זמן שהוא "פועל" אוכל "כמה שתדעה".

הוא אוכל", ודחה "לא דכולי עלמא משלו הוא אוכל והכא בכנפשיך קמיפליגי", אבל ראה תוד"ה כן נמצא, השקו"ט בגי' הגמ' ומפרש דמצי קאי לבי' הדיעות. ע"ש.

10) דפסק דאוכל "משל שמים" (הל' שכירות ספי"ב).

11) להעיר שבפרש"י על הש"ס (צב, א) מפרש דלהאופן ד"משל שמים הוא אוכל" – יכול ליתן לאשתו ובניו, אלא ד"כל זמן דלא מטא לידי' לא זכילי"י¹, ולא כפי' התוס' (שם ד"ה אי אמרת) ד"אי משל שמים הוא אוכל לא יהיבין להו שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שחוא לועט ואוכל ואין לו כח ליתן כלום" (ראה טור חו"מ ששל"ז ובפרישה שם. סמ"ע שם סקל"ג. הגהות הגר"א בגליון הגמ' שם). ולהעיר ממנ"ח (מצוה תקעו) שלדעת הרמב"ם אם חסמו בעה"ב לפועל פטור מתשלומין.

מדברי הרמב"ם בהל' שכירות פ"ב הי"ג משמע שס"ל כדברי התוס', דגם לאחר ששמי לידי' אינו נותן לאשתו ובניו (ומ"ש בה"ג שם "וכן פועל שהולין בידו ממה שעשה או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים עובר כו"), והרי לדעת התוס' הוא הדין לכאורה גם בלקח רק בכדי אכילתו ולא יתר על אכילתו – ראה מעייני החכמה (למהרא"ל צונץ) לב"מ שם. וראה רי"פ פערלא לסה"מ צ' לרס"ג ל"ת רסז (שכד, א ואילך)). אבל י"ל שלפי פרש"י עה"ת ד"בפועל הכתוב מדבר" ה"ז רק זכות אכילה מצד עצם שם "פועל", ככפנים.

ולהעיר דברמב"ם שם הי"ג כ' "שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו", וזה דאוכל "משל שמים" כ' בהי"ד שם רק בנוגע לקטנים שעושים עם אביהם. ואכ"מ.

ב) ודברי רש"י שם ע"ב ד"ה אי אמרת (וד"ה משל שמים) אלא כשנותן לתוך פיו, כ' בנוגע לעבדיו הקטנים. ואכ"מ.

ג) ובפשטות י"ל, כי רש"י מפרש שפשוט"מ, ובפשוטו של מקרא כבר ידענו ד"נפש" הוא (גם) מלשון רצון, כמו שפירש רש"י לעיל (ח"ש כג, ח) "נפשכם – רצונכם", ולכן פירש "כמה שתדעה".

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

התעסקות בדרכי החסידות

"ההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא
מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח"

ב"ה כ"א מנ"א תרח"ץ

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר

מיכאל יהודא ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

גם בעת ההליכה בשוק

במענה על מכתבו, התעסקות בדרכי החסידות הוא אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד ענייני החסידות וטובת החסידים – וואס קאהן ער אין דעם אויפטאן – וכשהוא פוגש במי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בענייני מסחר – ידבר על לבו כי יבא אל שיעורי הלימודים בדא"ח או לאיזה התועדות, וכשפוגש במי שהוא מחבריו שי' ידברו ביניהם בענייני הטבת ענייני הלימוד והתועדות.

לקראת שבת

"ברוך שלום יוצר מ'ניקאלסקע' חסידים"

בטח זוכר הוא את אביו ז"ל, הנהגתו ודיבוריו כשהי' פוגש את מי שהוא אשר בערך לדבר אתו הנה ראשית הדיבור הי' התעוררות לעניני חסידות. וכבר הי' לפתגם לאנ"ש דמאסקווא ברוך שלום מאכט אויף ניקאלסקע – רחוב בטבור מאסקווע מקום הבירזע – חסידים. כי גם אביו הרב"ש ז"ל היה הולך אל הבירזע כמו כל הסוחרים אך רובם ככולם היו שקועים רק במסחרם והוא – אביו – הי' באמצע מסחרו מתעסק בדרכי החסידות.

חובת גברא

וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח כי כל אחד ואחד מאנ"ש ותלמידי התמימים יחיו יש לו בעזה"י די כח רוחני וחומר – קראפט און מאטעריאל – איך ובמה להתעסק בדרכי החסידות.

השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוג' תחי' ובריאות ילידיהם יחיו ויגדלום לתורה חופה ומע"ט מתוך פרנסה בריווח ומתוך התעסקות בדרכי החסידות.

